

Prof. Dr. Pál Tibor
egyetemi tanár

A hagyományos beszámolási modellek és az ESG

Amikor a gazdálkodási folyamatokban lényeges változás következik be különösen fontos, hogy a gazdaság szereplői releváns információk birtokában legyenek a formálódó, majd megjelenő, illetve a későbbiekben várható új követelményekről. A megfelelő információs helyzet eléréséhez sok kormányzati és vállalati szakember, valamint tudományos kutatók, oktatók munkája is szükséges. Most az üzleti világban ilyen helyzet van, amely már egy évekkel ezelőtt megkezdődött folyamat aktuális eleme: 2023-tól több mint 50.000 európai vállalatnak lesz kötelező ESG-vel kapcsolatos közzétételekről jelenteni. Az ESG az Environmental (környezeti), Social (társadalmi) és Governance (irányítási) angol szavak rövidítése, ez az a 3 tématerület, amiben a vállalatoktól elvárt a jelentéstétel. Az ESG egy nem pénzügyi beszámolási rendszer, amelynek célja a vállalatok mindennapi tevékenységében rejlő nem pénzügyi kockázatok és lehetőségek nyomon követése. Ez a tanulmány, amelynek célja a figyelem ráirányítása a kérdésre, a számviteli előzmények oldaláról kiindulva - elsősorban az ESG környezeti területét közelítve – röviden, a teljesség igénye nélkül utalni kíván a célokra, valamint a megvalósítás lehetőségeire és feladataira is.

1. Bevezetés - fából vaskarika?

Az életünk kereteit biztosító környezeti feltételek megfelelő szintű fenntartásának természetes igénye, valamint az életünk színvonalát biztosító gazdaság működtetésének racionális vágya sok esetben ellentmondásokat hoz felszínre. Minden ország és nemzetgazdaság szembesül ezzel a helyzettel, amely - jelentősen eltérő intenzitással – folyamatosan, hosszú idő óta jelen van, mind a közgondolkodásban, mind a tudományos kutatások szintjén. Egyes országok - elsősorban Európában - folyamatosan napirenden tartják az ide tartozó olykor égető kérdéseket, míg mások – köztük a világ leginkább iparosodott országai közül többen – ezeket hátra sorolják, mivel általuk fenyegetve érzik gazdasági fejlődésüket. Jelenleg sem az elmélettel foglalkozók, sem a gyakorlati szakemberek nem tudják pontosan és mindenki számára elfogadhatóan meghatározni, hogy az egyes érintett területeken milyen konkrét lépések vezethetnének eredményre.

A fenntarthatósággal foglalkozó kutatók például (Kerekes– Szlávik 1996), (Aras - Crowther 2008), azonban abban egyetértenek, hogy a környezet védelmének nem megfelelő szintű kezelése olyan probléma, amelynek hatásai alól semmilyen gazdasági ágazat, vagy társadalmi csoport sem mentesülhet. Ebből következően minden egyes tudományos és szakmai terület érintett a kérdésben, még akkor is, ha tevékenységének konkrét jellemzői – első ránézésre – ezt nem indokolják. Amennyiben ezzel összefüggésben az üzleti tevékenységeket vizsgálva eljutunk a döntéseket megalapozó információkat előállításában leginkább érintett pénzügyi és

számviteli információs rendszerekhez, akkor megállapíthatjuk, hogy ebben a szegmensben is komoly jelentőséggel és relevanciával bírnak a környezeti gazdálkodás kérdései. Figyelemre méltó, hogy ez nem elsősorban napjaink eredménye, a tudományos közvélemény által nem várt módon ez a felismerés már jóval korábban napvilágot látott. Már az évezredfordulót környékén megjelentek a számvitel és a környezeti kérdések kapcsolatát nem a „fából vaskarikát” értelmezésben tárgyaló – tehát nem komolytalan gyakorlati kezdeményezésnek felfogó, hanem azt elméletben is igazoló tanulmányok így (Dean 2003), (Schaltegger – Burritt 2000), (Csutora 2001). Azonban komoly áttörést nem indukáltak a korai próbálkozások, de sikerük abban tetten érhető, hogy ráirányították a figyelmet a területre és megfontolás tárgyává tették a környezeti, környezetgazdálkodási, környezetvédelmi, zöld, fenntarthatósági és más hasonló jelzőkkel illetett számviteli fogalmak használatát például: (Becsei, A. - Csányi, P. - Bógyi, A. - Kajtor-Wieland, I. - Kovács, L. 2021), (Füredi-Fülöp, J. - Murányi, K. - Várkonyiné, J.M. 2021), (Füredi-Fülöp, J. Várkonyiné, J.M. 2022).

2. A beszámolás korlátai

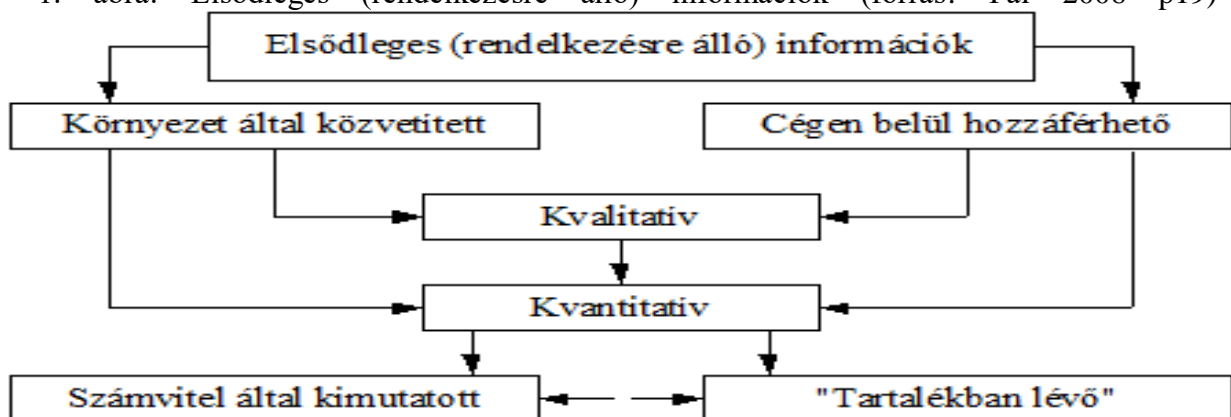
2.1. Lehet-e másképpen?

A számvitel fél évezredes történetében mindig kiemelt szerepet kapott a végzett tevékenységek adott időszakhoz kötődő célorientált bemutatása, legyen az vagyon- vagy tőkeváltozás, pozitív, vagy negatív eredmény, mérlegfőösszeg, a pénzáram állapota, illetve más aggregált, vagy részletezett adatsor. Az egyes beszámolók tartalmára, valamint az azokat alátámasztó könyvviteli technikákra eleinte szűk körben és lassan terjedő szakmai megoldások, később – elsősorban a beszámolók esetében – főként Európa kontinentális részén az államok által létrehozott konkrét, részletekbe menő jogszabályok, máshol, különösen az angolszász világban szakmai testületek javaslatai, standardjai adtak útmutatást.

A számviteli beszámolók (jelentések, riportok, kimutatások) jelentőségét felhasználásuk lehetőségei adják meg. Mivel a számviteli rendszerek kvantitatív információkra épülnek, kimeneteik is ebben a struktúrában értelmezhetők, illetve használhatók fel. A környezetvédelmi kérdések és a számvitel összekapcsolásával felmerült a kérdés, hogy a hagyományos önmagukban megoldások képesek-e egy ilyen, új megközelítés elvárásainak is megfelelni?

Korábbi eredményekre alapozva, ábrák segítségével, e kérdés megválaszolásának érdekében (Pál, T. 2006) nyomán tekintsük át azokat a számviteli információkat, amelyek bekerülve a rendszerbe hatással lehetnek a beszámoló összeállítására!

1. ábra: Elsődleges (rendelkezésre álló) információk (forrás: Pál 2006 p19)

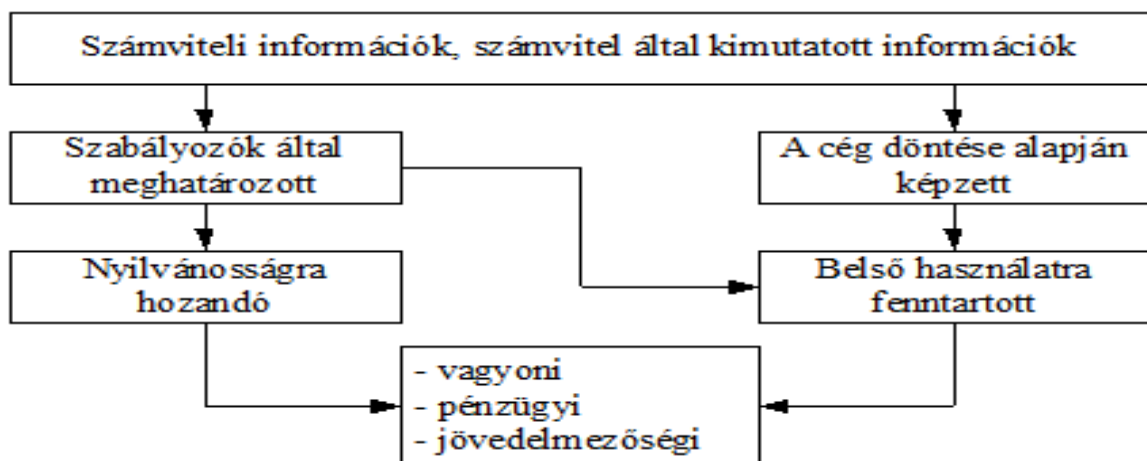

Ebben a megközelítésben az elsődleges információ rendelkezésére áll, tehát időben és térben korlátok nélkül, kívánt tartalommal hozzáférhető. Az elsődleges információk egyik része a környezet által közvetített, másik csoportja a cégen belül is elérhető, illetve kialakítható. A környezet magában foglalja a jogi intézményrendszert, a monetáris és költségvetési politikát, de ide tartozónak kell minősíteni a tőzsdét és a médiákat is. A legfontosabbak azonban a vállalkozások, amelyek a gazdasági környezet szabta kereteken belül működnek. A cégen belüli információkat az egyes szervezeti egységek szolgáltatják a technológiai és technikai folyamatokról, a humán és az anyagi erőforrások állapotáról, a gazdálkodási helyzetről, a külső (vevő-szállító, adós-hitelező stb.) kapcsolatok állásáról, illetve a menedzsment szerzi be azokat célvizsgálatok (felmérések, interjúk, informális csatornák) segítségével.

Figyelemmel a fenntarthatósági kérdésekre mind a környezet által közvetített, mind a cégen belül hozzáférhető információk csoportosíthatók kvalitatív, illetve kvantitatív információkra, mivel a numerikus leképezésre alkalmas ismerethalmazokon túlmenően a vállalkozás gyakorlatában jelentős szerephez juthatnak azok a minőségi, kvalitatív információk, amelyek a döntéseket elsősorban irányukban, mélységükben és tendenciájukban tudják befolyásolni.

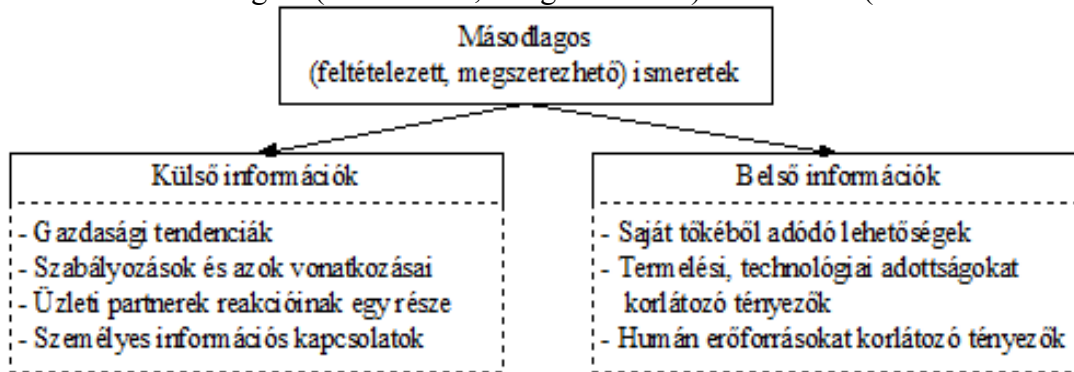
Ezen információk hatásmechanizmusa alapvetően eltér az abszolút mennyiségi változást kiváltó és azt meghatározni képes döntés-előkészítő ismeretektől. A kvalitatív információk hatása nagymértékben a vállalkozás környezetétől, a belső viszonyokat vizsgálva a vállalati kultúrától, a közhangulattól, illetve közérzettől függ. Ez a helyzet viszont alapvetően befolyásolja, leszűkíti a számvitel lehetőségeit, mert mint tudjuk, a számviteli beszámolót megalapozó könyvelési információkra érvényes elvek szerint kizárólag azon területeket szükséges áttekinteni, amelyek közvetlen kapcsolatba hozhatók a számvittel, tehát a számvitel által kimutatásra kerülnek. Ezek - a számvitel fogalomrendszeréből következően - kvantitatív információk. Megjelennek a beszámoló valamelyik részében, vagy az annak adatait alátámasztó főkönyvben, illetve analitikus nyilvántartásokban. Formájukat és hatásmechanizmusukat a következő ábra szemlélteti:

2. ábra: A számvitel által kimutatott információk (forrás Pál 2006 p20)

Ebből következően – amennyiben szélesebb spektrumban kívánjuk vizsgálni a környezetvédelmi kérdéseket -, akkor részben túl kell lépünk a hagyományos felfogású számviteli gondolkodáson, nyitni szükséges a kvalitatív elemek felé is. Ebben lehetnek segítségünkre a másodlagos ismeretek, amelyek viszont a szigorúan számszaki adatok megjelenítése mellett minőségi információkat is magukba foglalnak.

3. ábra: Másodlagos (feltételezett, megszerzhető) ismeretek (forrás Pál 2006 p20)

Ezek az ismeretek csak abban az esetben válnak részévé a vállalkozás céljainak megvalósítása érdekében felhasznált információhalmaznak, ha a menedzsment erre irányuló döntése alapján lépések történnek az ismeretek megszerzésére. Amennyiben ez megvalósul – a most megjelent elvárásoknak megfelelően –, a hozzáférhetővé váló adatok indukálhatnak olyan új megközelítésű – a számvitel kereteit meghaladó - beszámolási formát is, mint amilyen az ESG rendszer.

2.2. Zöld is, meg nem is

A bevezetésben – többek elnevezés mellett - zöldnek hivatkozott számvitel eredeti céljait vizsgálva és több szerző (Schaltegger – Burritt 2000), (Csutora 2001), (Pál, 2006) véleményét összefoglalva kijelenthető, hogy az olyan részrendszerként fogalmazható meg, amely azokat a tevékenységeket, rendszereket, módszereket foglalja magában, amelyek egy meghatározott gazdasági rendszer környezeti problémáit vagy a környezetvédelmi tevékenység gazdasági hatásait tarják nyilván, elemzik és jelentésekbe foglalják. Ezek az említett jelentések tekinthetők a mai ESG alapjának, amely lehetővé teszi a környezeti és a gazdasági teljesítmény összekapcsolását és a két teljesítmény közötti kölcsönhatás bemutatását. Alapvetően két – felfogásában eltérő - eljárás különböztethető meg:

- A „halványzöld” megközelítés kevésbé radikális irányzat, mely csak az általános környezeti információk nyilvánosságra hozatalát követeli meg. A vállalatoknak csak a jelentős környezetvédelmi problémáikat és környezeti kiadásait kell bemutatniuk.
- A „sötétzöld” megközelítés a fenntartható fejlődés elvét tükrözi. Megköveteli a szervezet tevékenysége által a Föld egészére gyakorolt hatások, illetve a környezetvédelemhez kapcsolható valamennyi ráfordítás és eredmény számbavételét.

Látható, hogy a halványzöld irányzat megelégszik a vállalatok és természeti környezetük kapcsolatának felületes vizsgálatával és a valóban hiteles információkat csak a sötétzöld megközelítés alkalmazása biztosíthatja. Ha a számviteli információs rendszer nem mutatja be a környezeti információk teljes körét, akkor könnyen előfordulhat, hogy a vállalatok nem foglalkoznak igazán felelősségteljesen környezeti teljesítményükkel.

3. A korábbi célok meghaladása – az ESG, mint követelményrendszer

3.1. Jogok és szabályok, a bevezetés ütemezése

Annak érdekében, hogy az EGS mint szakmai szabályrendszer széles körben elterjedjen az Európai Unió megtette a szükséges lépéseket. Tekintsük át ezek fontosabb elemeit!

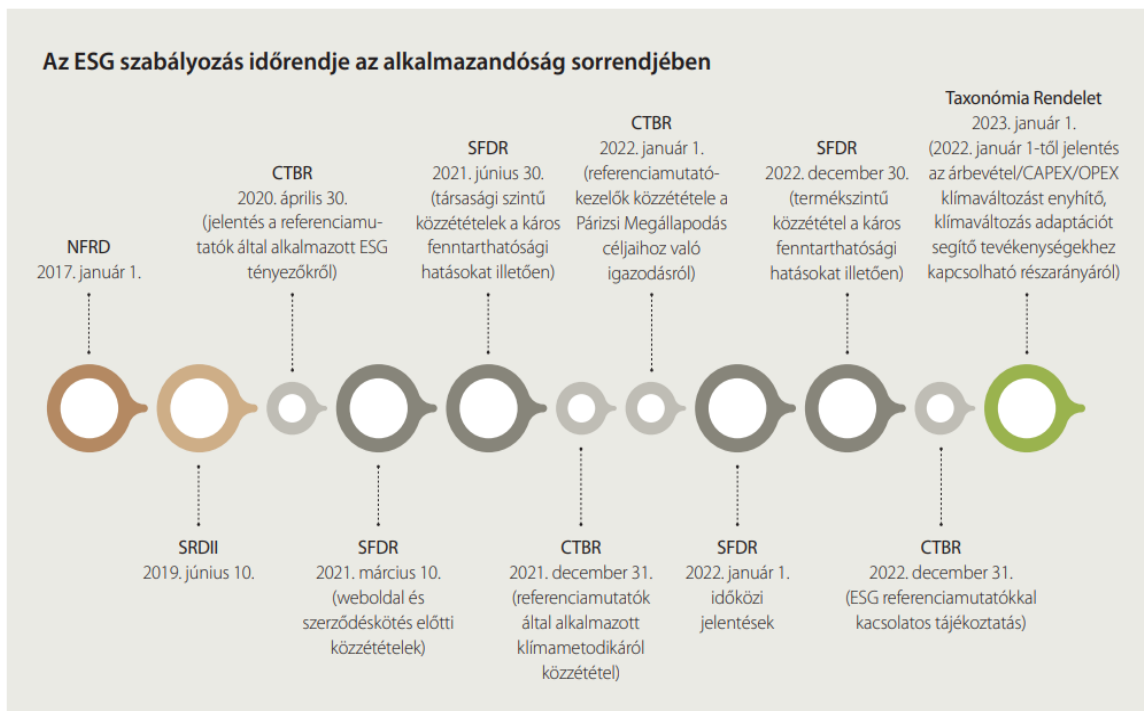
- Az egységes számviteli irányelv 2014-es módosításával a 2017-es üzleti évtől kezdődően előírásra került, hogy az unióban működő bankoknak és biztosítóknak kötelező nem pénzügyi jelentést - vállalati fenntarthatósági jelentést - is készíteniük

kell, olyan információkat nyilvánosságra hozásával, amelyek bemutatják az adott vállalat környezetvédelmi és szociális adatait

- 2019-től uniós iránymutatás szabályozza az éghajlattal és annak váltoásaival összefüggő nem pénzügyi jelentés részeket, illetve rendelet a pénzügyi szolgáltatók jelentéstételét
- A 2020-ban megjelent taxonómia-rendelet egységes fogalmi és kritériumrendszert hozott létre, amely meghatározta a fenntarthatóan tekinthető tevékenységeket
- 2021-től szigorúbb és részletesebb beszámolási kötelezettséget és kötelező, standardizált jelentéstételt, valamint tanúsítási követelményt vezettek be, valamint előírásra került, hogy a jelentéstételi kötelezettségnek az üzleti jelentés egy erre a célra kijelölt részében kell eleget tenni, 2024. január 1-jétől kezdődően a tőzsdei és nagyvállalatoknak

2021-ben a Budapesti Értéktőzsde jelentési útmutató összeállításával segítette kibocsátóit, amely a következők szerint mutatta be a szabályozás előrehaladását:

4. ábra Az ESG szabályozás időrendje az alkalmazandóság sorrendjében (Bozsik - Forrai – Szalay 2021 p 19)

3.2. ESG témakörök

Amennyiben a vállalatok napjainkban nem csak a pénzügyi-számviteli beszámolási rendszerben előírtaknak kívánnak megfelelni, hanem hajlandóak fenntarthatósági és társadalmi szempontokra is figyelemmel működni, úgy erre a legmegfelelőbb eljárás az ESG elvek követése. Az ESG-t a kezdetekben azt célozta, hogy a tőzsdei kibocsátók közzétételeire szánt környezeti információi a befektetők részéről összehasonlíthatók és így értékelhetők legyenek. Miután – a megalapozott befektetői döntések érdekében – az ESG által nyújtott információkra egyre nagyobb igény mutatkozott, az elvárás egyre inkább abba az irányba tolódott el, hogy szükséges egyfajta beszámolási forma megjelenése, ezért ennek kereteit kell meghatározni önálló keretrendszer formájában, de összhangban a kibocsátott pénzügyi jelentésekkel. Ez még teljes egészében nem áll rendelkezésre, ezért konkrét témakörök, illetve fenntarthatósági

jelentésteli standardok kidolgozása került előtérbe. A két leggyakrabban használt jelentéstételi keretrendszer a Global Reporting Initiative (GRI) és a Sustainable Accounting Standards Board (SASB).

5. ábra Fenntarthatósági témakörök (forrás: Mayer. - Reizingerné 2022 45o.)

KÖRNYEZETI		TÁRSADALMI		VÁLLALATIRÁNYÍTÁSI
Klímváltozás <i>CO₂</i> <i>ökológiai lábnyom</i> <i>környezeti finanszírozás</i> <i>klímakockázat</i>	Természeti tőke <i>vízhiány</i> <i>biodiverzitás</i> <i>földhasználat</i> <i>nyersanyag beszerzés</i>	Humántőke <i>munkaiügyi menedzsment</i> <i>egészség és biztonság</i> <i>humántőke fejlesztése</i> <i>ellátási lánc</i>	Termékfelelősség <i>biztonság és minőség</i> <i>kémiai biztonság</i> <i>fogyasztók védelme</i> <i>adattvédelem</i> <i>felelős befektetések</i> <i>demográfiai kockázat</i>	Vállalatirányítás <i>tulajdonosi szerkezet</i> <i>testület</i> <i>számvitel</i>
Szennyezés és hulladék <i>mérgező anyagok</i> <i>csomagolóanyagok</i> <i>elektronikai hulladék</i>	Környezeti lehetőségek <i>tiszta technológia</i> <i>zöld épületek</i> <i>megújuló energia</i>	Érintettek ellenzéke <i>ellentmondásos beszerzés</i> <i>közösségi kapcsolatok</i>	Társadalmi lehetőségek <i>kommunikáció</i> <i>finanszírozás</i> <i>egészségügyi ellátás</i> <i>táplálkozás és egészség</i>	Vállalati magatartás <i>üzleti etika</i> <i>adózás átláthatósága</i>

3.3. A jelentések formái

Az ESG jelentések alapvetően négy csoportba sorolhatók. Lehetnek

- egyszerű jelentések, amelyek a társaság szempontjából kiemelt környezeti, társadalmi és vállalatirányítási kérdésekről nyújtanak információkat, de nincsenek ESG standardhoz rendelve,
- szabványosított jelentések nevükből is következően konkrét szabványnak megfelelően kerülnek összeállításra,
- tanúsított (hitelesített) jelentések, amelyeket esetében független, harmadik személy tanúsított,
- Integrált jelentések, amelyek olyan nem pénzügyi jelentések, amelyek egy integrált jelentési standardhoz igazodnak, úgy, hogy a pénzügyi-számviteli rendszerekből nyert adatokat az ESG alapján összeállított információkkal együtt mutatják be.

Kiemelve a fenntarthatósági jelentést, ebben javasolt bemutatni:

- a vállalat környezeti, szociális és etikai teljesítményét,
- a vállalati értékeket, elveket
- a vállalat irányítási rendszerének jellemzőit
- a kockázatokat, valamint a lehetőségeket

Ezzel egyrészt a menedzsment megismeri és kontrollálhatja saját eredményeit, illetve hiányosságait, másrészt megfelelően informálhatja a vállalat működésében érintett külső szereplőket is. Ez lehetőséget adhat más vállalatokkal történő összemérésre, illetve saját magával történő szembenezésre is, ezáltal is ösztönözve a fejlődést.

4. Következtetések, jövőkép

Mivel a jelentésekkel összefüggésben tetten érhető célként jelenik a zöld és fenntartható befektetési projektek számának és súlyának olyan módon történő növelése, hogy azok egyúttal gazdaságosak legyenek, tehát befektetési oldalról szemlélve is kedvező kimenettel záruljanak. Várható, hogy az ESG komoly mértékben – a korábbi üzleti gyakorlat tapasztalatai szerint –

nem csupán a jelenlegi kötelezettséggel terhelt tőzsdei cégek vonatkozásában, hanem a vállalkozások lényegesen nagyobb számát érintően tendenciaként azonosítható folyamatok jelennek meg, mint például

- a fenntarthatósági szempontoknak is megfelelő vállalatok tőkevonzó képessége javul,
- a befektetők egyre inkább használnak nem pénzügyi információkat is,
- a szigorodó szabályozási környezet, valamint a társadalmi elvárások új feltételeket és információs igényeket generálnak
- a transzparencia és az összehasonlíthatóság szerepe növekszik

Az ESG jelentések térnyerésével összefüggésben – több itt részleteiben nem taglalt további várható hatás és következmény mellett – legyünk figyelemmel két fontos területre:

- a közzétételi követelmények következtében szükséges a fenntarthatósági jelentések külső kontrollja, ezzel pedig a nem pénzügyi beszámolás jelentősége az általános pénzügyi beszámolás szintjére emelkedik
- minden arra utal, hogy a jövő szabványosított ESG jelentési formátuma az integrált jelentés lesz, ahol a pénzügyi és nem pénzügyi információk egyetlen jelentésben koncentrálnak

A várható hatások komoly feladatok elé állítják különösen a könyvvizsgálókat, de a felsőoktatási intézményeket, valamint a kapcsolódó területeket érintett szakképzési rendszereket is. Erre folyamatosan kell készülni, az üzleti gyakorlathoz kötődő képzések képzési követelményei, tantárgyai és oktatási megoldásai is a témával összhangban történő felülvizsgálatot igényelnek.

Irodalom:

- Aras, G.- Crowther, D. Evaluating sustainability: A need for standards. Issues in Social and Environmental Accounting, 2(1) 2008
- Becsei, A. - Csányi, P. - Bógyi, A. - Kajtor-Wieland, I. - Kovács, L.: A fenntartható bankolás 10 pontja Gazdaság és Pénzügy 8.évf.3.sz.2021. szept.
https://bankszovetseg.hu/Public/gep/2021/244-271%20Becsei_P.pdf letöltve: 2023 04 26
- Bozsik, B. - Forrai, M. – Szalay, R.: ESG Jelentési útmutató Budapesti Értéktőzsde, Budapest 2021 <https://www.bet.hu/Kibocsatok/Ajanlasok-kibocsatoknak/bet-esg-/esg-guide> letöltve: 2023 04 16
- Csutora. M.: A környezetvédelmi projektek elemzésének módszertana, Aula Kiadó, Budapest 2001
- Dean, V.: A Primer on Environmental Management Accounting. In: Business and the Environment, New York, 2003
- Füredi-Fülöp, J.; Várkonyiné, J.M.: Vállalati öko-mérleg, zöldülő pénzügyi kimutatások lehetőségei és korlátai In: Mérleg és Kihívások - Fenntarthatóság XII. Nemzetközi Tudományos Konferencia: Konferenciakötet, Miskolc-Egyetemváros, Magyarország Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar (2022) 760 p. pp. 83-89.,7 p.
- Füredi-Fülöp, J. - Murányi, K. - Várkonyiné, J.M.: Digital solutions in the world of accounting. In. Yuliia Serpeninova. Aspects of Financial Literacy: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference March 22-23, 2021. (2021), p 98
- Kerekes, S. – Szlávik, J. A környezeti menedzsment közgazdasági eszközei KJK. Budapest, 1996

- Mayer, R. - Reizingerné D. A.: ESG: Hitelesség a számok mögött- Az ESG-Minősítések megbízhatósága (2022) <http://szak-ma.hu/tanulmanyok/esg-hitelesseg-a-szamok-mogott-az-esg-minositese-k-megbizhatosaga-103373> letöltve: 2023 04 06
- Minden, amit tudni kell az ESG-ről. Deloitte Magyarország <https://www2.deloitte.com/hu/hu/pages/energia-energiahordozok/articles/minden-amit-tudni-kell-az-esgrol-deloitte-cikksorozat-tozsdei-kibocsatoknak>. letöltve: 2023 04 09
- Pál, T.: A számvitel és a számviteli információ a gyakorlatban. Zöld számvitel. In.: Almássy, D.-Kántor, B.-Musinszki, Z.-Pál, T.-Várkonyiné, J. M.-Verebélyi, L.: Számviteli rendszerek Economix Kiadó, Miskolc, 1996
- Schaltegger, S. - Burritt, R.: Contemporary Environmental Accounting Issues, Concept and Practice. Routledge 2000. London